

DRUŠTVENO-EKONOMSKE MJERE POTICANJA BRŽEG RAZVOJA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE U BRDSKO-PLANINSKOM PODRUČJU SR HRVATSKE

Prirodni i društveno-ekonomski uvjeti za poljoprivrednu proizvodnju u brdsko-planinskom području specifični su nepovoljnostima, znatno naglašenijim nego u ravničarskim dijelovima zemlje.

Nepovoljnost prirodnih uvjeta data je razvijenim reljefom, plitkim i slabo profiliranim tlima, te neadekvatnim rasporedom oborina u toku godine.

Starosna struktura poljoprivrednog i u poljoprivredi aktivnog stanovništva ima atribute regresivnog tipa. Trećina stanovništva ovdje starija je od 50 godina, a skoro polovina aktivnih poljoprivrednika je u istoj dobi.

Poljoprivredno zemljište pretežno koriste individualna gospodarstva, 60 %. Među njima dominantnu proizvodnu jedinicu čine mješovita domaćinstva, 57 %. Gotovo četvrtina gospodarstva otpada na staračka, a tek 17 % su čista poljoprivredna s odgovarajućim kontingentima potrebne radne snage,

Seljački posjed je usitnjen i rasparceliran. Tek oko 15 % poljoprivrednika ima više od 8 ha poljoprivrednog zemljišta.

Ovdje su značajni kompleksi društvenog poljoprivrednog zemljišta, od čega tek 13 % se obrađuje.

Intenzitet korištenja poljoprivrednog zemljišta je nizak. Gotovo dvije trećine površina su pod, najčešće, nisko produktivnim travnjacima. Na 100 ha dolazi svega 19 kom. goveda, 17 svinja, 39 ovaca i 220 kom. peradi. Svi su pokazatelji na razini 25 — 30 % vrijednosti prosjeka u ravničarskoj poljoprivredi.

Prinosi po proizvodnoj jedinici su najčešće ovdje niži za trećinu od potonjih u ravničarskom dijelu.

Proizvodnost ovog prostora društvenim nosiocima proizvodnje je slaba, te je svega 10 % seljačkih gospodarstava uključeno u kooperativnu proizvodnju.

Proizvodne prednosti ovdašnje poljoprivrede najčešće ne postoje ili su uvjetne. Izražene su na planu značajnih areala poljoprivrednog zemljišta, posebno društvenih kompleksa, koji se danas nedovoljno iskorištavaju. Postoje i u dijelu prirodnih uvjeta koji za neke proizvode osiguravaju kvalitet koji se ne može postići u ravnici. Napokon, hranu proizvedenu ovdje ne opterećuju troškovi dopreme, značajni u slučaju snabdijevanja ovdašnjeg stanovništva proizvodima iz drugih područja.

Znatno je veća ukupna vrijednost činilaca koji trajno ili pri današnjoj razini organizacije, kapitalno-tehničke opremljenosti i socio-proizvodne strukture gospodarstava čine brdsko-planinsku poljoprivrednu proizvodnju skupljom.

Ulaganja u suvremene stočarske objekte po današnjim uvjetima teško može otplatiti nova proizvodnja. Primjerice, u proizvodnji mlijeka otplate su investicije čiji su uvjeti kreditiranja na 15 godina uz najviše 3 % kamata, u proizvodnji goveđeg i svinjskog mesa podnošljivo je vrijeme otplate 10—12 godina uz kamatu 5—6 %; ulaganja u peradarske pogone otplate su kroz 10 godina pri troškovima kapitala do 8%. Investicije u voćarsko-vinogradarske nasade iziskuju dugoročne kredite, barem 20 godina, beskamata ili do 2 % kamata.

Mehanička obrada tla skuplja je ovdje po traktorskoj jedinici i do 30 % u odnosu na ravničarsku obradu.

Sve to rezultira višim troškovima proizvodnje biljno-stočarskih kultura, posebno u fazi tehničko-organizacione neizgrađenosti proizvodnje i proizvođača u brdsko-planinskom području.

U sadašnjoj fazi najveći dio investicionih i proizvodnih aktivnosti iziskuje povoljnije društveno-ekonomske uvjete od važećih u današnjoj proizvodnji i na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Tehničko-tehnološkom i organizacionom modernizacijom proizvodnje moguće je otkloniti najveći dio postojećih nepovoljnosti, dok će neke ostati trajno svojstvo.

Ozbiljnije povećanje proizvodnje hrane na ovom prostoru zahtijeva odgovarajuće društveno-političke akcije i diferencirane mjere ekonomske politike kojima će se dio društvene akumulacije usmjeravati u proizvodnju, a ekstrakcija dohotka umanjiti. Stoga bi trebalo društveno i materijalno podržati:

a) uređenje poljoprivrednog zemljišta agro i hidromeliorativnim zahvatima, te stvaranjem zemljišnih kompleksa primjerenih tehničko-tehnološkim zahtjevima suvremenih sistema obrade tla. Arondacije, komasacije i naročito »zelene« komasacije su tehničke pretpostavke za veću proizvodnju čije troškove za ovdašnje proizvođače treba sniziti udjelom društvenih sredstava na razini društveno-političkih zajednica i Republike.

b) bržu izgradnju društvenih i individualnih robnih proizvođača usmjeravanjem društvenog kapitala uz povoljnije vrijeme vraćanja i niže troškove kamata;

c) subvencioniranje i regresiranje sjemenskog i rasplodnog materijala, sredstava za fertilizaciju tla i zaštitu biljnih kultura, te pogonske energije. Unapređenje prinosa u biljnoj proizvodnji neizvodivo je bez veće upotrebe mineralnih gnojiva i kvalitetnog sjemenskog i rasadnog materijala u široj proizvodnji, pojeftinjenim društvenim regresima. Slični su zahtjevi i u stočarstvu jer se treba intenzivno i dugoročno raditi na melioriranju i selekcioniranju proizvodnih stada;

d) premiranje najvećeg dijela tržišnih viškova poljoprivredno-stočarskih proizvoda;

e) za proizvođače povoljniji poreski sistem i reducirano zahvaćanje dohotka udruženog rada. Osnovne društveno-političke zajednice trebaju se odreći djelomično ili u cjelini poreza na katastarski prihod poljoprivrednih gospodarstava za sva zemljišta u eksploataciji iznad 500 m nadmorske visine.

Doprinose nekim SIZ-ovima i fondovima iz dohotka udruženog rada, koji nemaju reverzibilan učinak na razvoj poljoprivrede treba ukinuti ili barem značajno umanjiti;

f) usmjeravanje društvene akumulacije u izgradnju komunalne infrastrukture u poljoprivredno-proizvodnim dijelovima regije. Bez izgradnje vodoopskrbnog sistema nema suvremenije stočarske proizvodnje, a bez cestovne mreže zadovoljavajuće povezanosti proizvođača s tržištem.

Cjelokupni sistem materijalnog stimuliranja treba postaviti elastično u vremenu i prostoru i sinhrono u svim njegovim dijelovima.